

עומק הפשט

עיונים בראש"י

על פי 'לקוטי שיחות' בדרך י"א

פ' שמוני

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'
08-6882799 / 050-4125205
או במייל rizs@neto.bezeqint.net
ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

א רש"י בפרשתנו (ט, כג) מביא את נוסח ברכתם של משה ואהרן, והוא בדומה לנוסח ברכת משה לעם ישראל שכבר הזכיר בפ' פקודי (לט, מג) / מדברי המדרש (תורת כהנים. ועוד) עולה שמי שאמר את הפסוק "ויהי נועם" הם בני ישראל, ואילו רש"י מחדש שמושה בעצמו אמר פסוק זה / בפ' פקודי העיקר הם ישראל ומשה כולל עצמו עם הציבור, ואילו בפרשתנו העיקר הם משה ואהרן שעל ידם באה השראת השכינה

"ויבוא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד
ה' אל כל העם" (ט, כג)

וילאו ויברכו את העם – אמרו 'ויהי נועם ה' אלקינו עלינו',
יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם:

כעין נוסח זה מצינו בפירושו רש"י לפני כן, בפ' פקודי¹, שם מספר הכתוב על גמר מלאכת המשכן על ידי בני ישראל: "וירא משה את כל המלאכה, והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו, ויברך אותם משה". ורש"י מפרש את ברכתו של משה:

"אמר להם: יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, 'ויהי נועם ה' אלקינו עלינו וגו'". והוא אחד מי"א מזמורים שבתפלה למשה".

ובפירושו "דברי דוד" – לבעל הט"ז – דקדק בהשוואת דברי רש"י הכא והתם²:

שינוי הסדר - בפ' פקודי, בברכת משה לישראל, "אמר תחילה 'יהי רצון' ואח"כ 'ויהי נועם'; אולם בפרשתנו, בברכת משה ואהרן, אמרו להיפך: קודם הפסוק "ויהי נועם" ורק אחר כך "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם"!

בפ' פקודי מציין רש"י את המקור להפסוק "ויהי נועם": "והוא אחד מי"א מזמורים שבתפלה למשה" – ועל כך קשה: "וכי דרכו של רש"י להזכיר מראה מקום"?!

1. לט, מג.

2. ועיי"ש מה שהאריך לבאר בדרך הדרוש.

ולהוסיף, שבפרשתנו מזכיר רש"י את הפסוק "ויהי נועם" ואינו מציין את מקורו³; ומזה מובן, שזה שבפ' פקודי ציין והדגיש ש"הוא אחד מי"א מזמורים שבתפלה למשה", יש בזה כוונה מיוחדת, וכדלקמן.

"ימי שנותינו 81 שנה"!

יש לבאר בזה, ובהקדים:

בדברי רש"י מפורש, שהפסוק "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו" – שבמזמור צדי"ק בתהלים – אמרו משה כברכה לישראל (בפ' פקודי, ושוב נאמר על ידו – ביחד עם אהרן – בפרשתנו);

אולם במפרשים העירו⁴, שבמדרשי חז"ל שלפנינו מבואר שפסוק זה (לא אמרו משה, אלא) השיבו ישראל למשה, כמענה על ברכתו להם.

וכן איתא בתורת כהנים⁵ בפרשתנו⁶: "ויברך אותם משה – מה ברכה בירכן? אמר להם, תשרה שכינה במעשה ידיכם.. והם אמרו לו 'ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו'".

ואמנם התחלת מזמור זה היא "תפלה למשה" – אך יש לפרש שמשה אמר רק את תחילתו של המזמור, ואילו המשך המזמור וסיומו נאמר על ידי ישראל.

ובאמת שכן משמע ממה שנאמר במזמור זה (לפני הפסוק "ויהי נועם" שבסיום המזמור⁷) – "ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה"⁸, היינו, שחי האדם הם "שבעים-שמונים שנה" ולא יותר; והרי משה עצמו היה בעת יציאת מצרים

3. אם כי בדוחק גדול י"ל שסומך רש"י על התלמיד שזוכר מה שלמד כבר בפ' פקודי.

4. ראה נחלת יעקב, משכיל לדוד ובאר בשדה – בפרשתנו ובפ' פקודי.

5. אמנם ברש"י שבועות טו, ב ד"ה השיר יש גירסא אחרת בתו"כ, והיא מתאימה למה שכתב בפירושו עה"ת.

6. טו. וכן הוא בספרי פ' פינחס קמג. סדר עולם רבה פ"ו. ועוד.

7. תהלים צ, יז.

8. תהלים צ, י.

בן שמונים, ואהרן אחיו בן שמונים ושלוש⁹! ומסתבר איפוא שחלק זה של המזמור לא נאמר על ידי משה, כדברי המדרש.

משה כלל עצמו בתוך הציבור

אמנם רש"י מחדש שמשה עצמו אמר את הפסוק "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו" – וביאור שיטתו:

ברכתו של משה לבני ישראל – בפ' פקודי, היתה לאחר שבני ישראל מצידם סיימו את מלאכת המשכן, ואז הביאו את המשכן אל משה שיקימו; וכמו שמפרש רש"י שם¹⁰, שאף אחד לא הצליח להעמיד את המשכן מחמת כובד הקרשים, והביאוהו אל משה ועל ידו "הוקם המשכן".

ולכן, בתחילה בירך משה את בני ישראל, שהם אלו שטרחו ועמלו במלאכת המשכן – "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם"; ואחר כך הוסיף וכלל את עצמו בברכה זו, כיון שהוא זה שעל ידו הגיעה מלאכת המשכן לשלימותה – הוא זה שהעמיד את הקרשים ו"הוקם המשכן" – וזהו שאמר להם "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו", ששיתף עצמו עם כלל ישראל.

אך כאן מתעוררת השאלה – מניין באמת שהפסוק "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו" נאמר על ידי משה? ולכאורה מסתבר יותר (כנ"ל בשיטת המדרש) שנאמר על ידי בני ישראל כמענה לברכת משה!

וליישב זה ממשיך רש"י ומדגיש - "והוא אחד מי"א מזמורים שבתפלה למשה":

אם רק מזמור זה לבדו היה "תפלה למשה" – היה אפשר לומר שרק התחלתו נאמרה על ידי משה, ואילו המשך וסיום המזמור (הפסוק "ויהי נועם") נאמר על ידי בני ישראל;

9. וארא ז, ז.

10. פקודי לט, לג.

אולם כיון שידוע לנו כי יש "י"א מזמורים שבתפלה ל"משה", כלומר: שתפלת משה כוללת גם את עשרת המזמורים שלאחר מזמור זה – הרי מסתבר שגם סיום מזמור זה נאמר על ידי משה, כחלק מכללות המזמורים, ולא שנכנסו באמצע דברים שנאמרו על ידי מישהו אחר.

[וזה שאמר משה "ימי שנתינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה" – אין הוא מדבר בזה על עצמו, אלא שהוא מזכיר מצב בלתי רצוי של עוונות ועונש, וכמו שאמר לפני זה "שתה עוונותינו לנגדך גו'", שזה מה שמביא להגבלה ד"שבעים שנה" וכו'].

מלאכת בני ישראל כבר הסתיימה

והנה, הדגשה זו - על כך שהפסוק "ויהי נועם" נאמר על ידי משה בעצמו – נדרשת דוקא ב'פ' פקודי, מכיון ששם יש סברא חזקה שבני ישראל הם אלו שאמרו פסוק זה, שהרי הם אלו שטרחו ועמלו בעשיית המשכן ומתאים שיאמרו "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו"; ולכן צריך רש"י לחדש שמשה הוא שאמר זאת, משום שעל ידו הוקם המשכן (כנ"ל).

אך בפרשתנו מלכתחילה אין סברא שבני ישראל הם שאמרו "ויהי נועם" [ולכן לא הוצרך רש"י להדגיש בפרשתנו ש"הוא אחד מ"י"א מזמורים שבתפלה למשה", כמו שהדגיש ב'פ' פקודי] – משום שנושא פרשתנו אינו גמר מלאכת המשכן, שנעשה על ידי בני ישראל, אלא העבודה של משה ואהרן במשך שבעת ימי המילואים ובעיקר ב"יום השמיני"¹¹ – שמטרתה להביא להשראת השכינה במשכן.

[ואף שענין זה של השראת השכינה במשכן נוגע הוא לכל בני ישראל, כמובן – הרי סוף סוף העבודה בפועל בענין זה נעשתה רק על ידי משה, אהרן ובניו, וזה הוא הנושא בפרשתנו].

ומעתה מבואר היטב גם שינוי הסדר, שב'פ' פקודי התחיל משה בכרכה לישראל – "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם", כי הם אלו שטרחו ועמלו בכל מלאכת

המשכן, וכנ"ל; ורק אחר כך הוסיף וכלל את עצמו – "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו" - שהוא זה שעל ידו "הוקם המשכן" לבסוף.

אולם בפרשתנו התחילו משה ואהרן בקשר לעבודתם שלהם – "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו" – שזהו העיקר כאן; ורק אחר כך הוסיפו שבזכות זה "תשרה שכינה במעשה ידיכם" – כי על ידי עבודת משה ואהרן תבוא השראת השכינה באותו משכן שנעשה על ידי כלל ישראל.

ומיושבים כל הדיוקים הנ"ל, ונמצאו דברי רש"י ברורים ומאירים.

(חלק יא – פקודי א)

לע"נ

הרה"ח ר' מנחם מענדל מרדכי

ב"ר יוסף אליהו ז"ל

דייטש

*

נלב"ע י"ט ניסן תשע"ז

*

תנצב"ה